

KarantÉN, karantTE, karantMINDNYÁJUNK új szótára

Uricska Erna: *Covidictionary 2.0. New words and phrases related to the global pandemic*. Budapest: Smaragd Kiadó, 2023.

CSÓKA ERIK

1. A világvilágjárókról és annak nyelvészeti hatásáról

A 2019-ben megjelenő, majd 2020-ban világvilágjáróvá váló Covid19 felforgatta életünk szinte minden területét: a kapcsolatainkat, a munkánkat, a szabadidőnket, de még a nyelvünket is. Azok, akik valamelyest is érdeklődnek a nyelvészet iránt, az utóbbi három évben biztosan találkoztak már olyan cikkel, amely a betegség eredményezte *nyelvújítással* kapcsolatos. Az ilyen jellegű tanulmányok és tudománynépszerűsítő cikkek nemzetközi népszerűségét jól mutatja az is, hogy ha a Google-keresőbe beírjuk a *how Covid changed language* ('hogyan változtatta meg a Covid a nyelvet') kérdést, az internet 0,34 másodperc alatt közel 2 milliárd találatot kínál nekünk (2023. 04. 02). A találatok között a leggyakrabban a világvilágjáró teremtette neologizmusokról olvashatunk, Veszelszki Ágnes ezeket *koroneologizmusoknak* (2020, 48), Istók Béla és Lőrincz Gábor pedig *virológizmusoknak* nevezi (2021, 96–100).

A magyar nyelvészek közül többen is foglalkoztak a járvány nyelvre gyakorolt hatásával, elég, ha csak pillantást vetünk *A virolingvisztika és viroszemiótika aktuális kérdései* című kötet (Istók–Lőrincz–Török szerk. 2022) tanulmányaira. Néhány magyar szerző új nevet is adott a jelenségnek, utalva rá, hogy a járvány valóban egy teljesen új nyelvi regisztert hozott létre. Balázs Géza *karanténnyelv*-ként (2020, 234), Istók Béla és Lőrincz Gábor pedig *virusnyelv*-ként (2020, 83), majd *virolektus*-ként (Istók–Lőrincz 2021a, 2021b; Istók–Lőrincz–Tóth 2022) hivatkozik az új nyelvváltozatra.

A magyar(országi) vírusnyelvészet csúcstermékei a világvilágjáró szótárai (Veszelszki 2020, 2022; Uricska 2021, 2023). Az első koronavírussal kapcsolatos szótár Veszelszki Ágnes nevéhez kötődik: 2020-ban jelent meg a *Karanténszótár* című kötet, 2022-ben pedig annak újabb változata, a *Karanténszótár 2*. Az első szótár 400, a második pedig 1200 szót, illetve kifejezést tartalmaz. Hasonló utat járt be Uricska Erna „szótárpár”-ja is, ezt bővebben az alábbi fejezetekben mutatom be (az első szótárról írt ismertetőért lásd: Csóka 2021).

2. COVIDictionary és COVIDictionary 2.0, avagy mi változott két év alatt?

Uricska Erna a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskolájának ösztöndíjas hallgatója, emellett pedig 1999 óta angol nyelvet is tanít. A szerzőnek 2021-ben jelent meg az első világvilágjáróval kapcsola-

tos angol szótára *COVIDictionary. Words and phrases related to the global pandemic* címmel, majd két évre rá, 2023-ban szerencse volt a szerencsétlenségben, hogy folytatódhatott a sorozat a *COVIDictionary 2.0. New words and phrases related to the global pandemic* című kiadvánnyal.

A szótár első kiadása 96 oldalas, 403 kórral kapcsolatos szót tartalmaz. A szerzőnek a második, újabb kötetében még az első kiadvány számadatait is sikerült meghaladnia, a 144 oldalas szótár ugyanis 750 kifejezést tartalmaz. Két év alatt tehát az angol nyelvű Covid19-betegséggel kapcsolatos szavak száma majdnem a duplájára duzzadt: az összegyűjtésük impozáns eredmény. Uricska két szótára tökéletes bizonyítéka annak, hogy az emberek mennyire hatékonyan, gyorsan és kreatívan tudnak új kifejezéseket alkotni.

A *COVIDictionary 2.0* szóanyagában olyan angol példákkal találkozhatunk, amelyek az első részben nem szerepeltek. Érdeemes összehasonlítani, melyek is ezek, rajtuk keresztül ugyanis jól végigkövethető, hogy a vírus hullámainak melyik időszakában is járunk éppen. Az első rész szavai abból az időszakból származnak, amikor még a világjárvány mindenkit új, szokatlan helyzetbe kényszerített, ilyen volt például a karantén. Jól mutatja ezt, hogy az első, 2021-es szótárban 20 olyan kifejezést is találunk, amely *quaran-/quarantine-* előtagú. A második kiadványban már csak egyetlen ilyen példa van: a *quarantine kit*, ami a karantén során elengedhetetlen, pl. ételt és gyógyszereket tartalmazó csomagra utal. Látható, hogy a második rész kiadásakor a karantén körüli hájp már lecsengett, az emberek ráuntak a témára. Megmutatkozott azonban egy új trend, amely befolyásolta a Coviddal való harcot: az „oltási trend”. A *COVIDictionary* első részében egyetlen olyan kifejezést találunk, amely a *vaccin-/vaccine-* előtagot viseli: a *vaccine nationalism*, amely a vakcinafejlesztési verseny körüli hangulatot festi meg. Ebben az időben még nem rendelkezünk „kész” védőoltással, csupán elképzelések voltak arról, hogy mikor, miként és mi szolgálhat majd potenciális megoldásként. Később azonban fordult a kocka, megjelentek a Covid19 elleni oltások, ezek nyomait a *COVIDictionary 2.0*-ban már tetten érhetjük. Uricska Erna alapos munkájának köszönhetően közel 70 olyan szót és kifejezést találhatunk a szótárban, amely a *vaccin-/vaccine-* előtagot tartalmazza. Az említett példa is jól mutatja, mennyi minden változott a két szótár megjelenése között eltelt két évben, azóta talán kissé hozzászoktuk a betegség jelenlétéhez, sikeresen felvettük vele a harcot, és talán – reményeink szerint – le is győztük azt.

3. Külsőleg és belsőleg is megnyerő

Az első kiadáshoz hasonlóan a *COVIDictionary 2.0* borítóját is Timár András (Artamax Creative Studio) készítette el. Bátran kijelenthetjük, hogy ezúttal is kiváló munkát végzett. Ha a két kiadás borítóját összehasonlítjuk, világossá válik számunkra, hogy melyik szótár melyik hullámot, illetve periódust testesíti meg. A 2021-es kiadvány borítóján egy egészségügyi dolgozó maszkkal eltakart arcát láthatjuk, a maszkon pedig fekete-piros kombinációval olvashatjuk a címet. A színeknek ko-

moly jelentőségük van: míg a fekete szín a halált, valamint a gyászt jelképezi, addig a piros/vörös szín a vérre utal. A borító rendkívül esztétikus, azonban jelezheti a világvárvány sötét oldalát is. A 2023-as kiadvány borítója ennél pozitívabb, reménytelibb képet mutat számunkra. Rajta egy üvegcsé látható, benne egy zöld, folyékony anyaggal, a Covid19 elleni védőoltást szimbolizálva. A zöld szín láttán több idevágó jelkép is eszünkbe juthat: a megújulás, a növekvő élet, az átmenetiség, a remény vagy – a kereszténység felől nézve – a feltámadás. Mindezt figyelembe véve talán elmondható, hogy a járvány elleni harcnak egy új, bizakodással teli időszakához értünk. A könyv címe, valamint alcíme rendkívül ötletes, úgy szerepel ugyanis a borítón, mintha az üvegcsé felirata lenne: mind betűtípusában, mind színében (kék-piros) tökéletesen illeszkedik ehhez a szerephez. A címke bal felső sarkán a világvárvány nevét (*Sars-CoV2*) olvashatjuk, a bal alsó sarokban pedig a *2019-2022 V2.0* felirat látható. A felirat első tagja a szótárban található kifejezések keletkezésének időszakára, a második pedig a szótári kiadvány számára utal. Az üvegcsé vonalkódjának vége is ötletes, a látható számok ugyanis megegyeznek a szótár ISBN-kódjával.

A könyvet kinyitva elsőként egy ajánlást olvashatunk (5), amelyben a szerző könyvét a szeretteinek, kollégáinak, valamint mindazoknak ajánlja, akik támogatták őt az elmúlt másfél évben. A következő oldalon (6) a jelmagyarázatot láthatjuk, amely révén értelmezni tudjuk pl. a *BrE* és az *AmE* jeleket is. Az előbbi a brit angolra, az utóbbi pedig az amerikai angolra jellemző szavakat és kifejezéseket jelöli. A jelmagyarázatot követő pár oldalon (7–11) két előszót találunk. Először a szótár szerkesztője, Molnár Katalin, másodszer pedig maga a szerző szól az olvasókhoz. Uricska kiemeli, hogy elsősorban azoknak szánja a szótárt, akik B2-es vagy C1-es angol nyelvvizsgára készülnek, könnyen előfordulhat ugyanis, hogy a szótárban szereplő szavak és kifejezések visszaköszönnék a nyelvvizsga során is (vö. Uricska–Barnucz 2022). Ezután következik a szótári rész (13–120), melyben megtaláljuk a már említett 750 kifejezést ábécérendbe szedve. A virológizmusok között biztosan talál az olvasó néhány számára ismerős kifejezést is, ilyen például a *homeoffice mode* 'olyan rugalmas módja a munkának, amely során a dolgozók otthonról dolgozhatnak' vagy a *Pfizer BioNTech* 'az egyik Covid-vakcina neve'. Vanak a szótárban olyan humoros példák is, melyek között mindenki megtalálhatja a maga kedvencét. Ilyen például a számomra rendkívül poénosan hangzó *sneeze guard* 'olyan üveg vagy műanyag fal, amely elválasztja a büfét a vásárlótól, nehogy az megfertőzze az ételt'. Egy-egy szócikk három részből áll: 1. félkövérén kiemelve áll a címszó, 2. mögötte zárójelben jelölve van az adott szó szófaja, 3. alatta pedig a szó magyarázata található. Például:

bubbleseating (nounphrase)

Some of the seats are blocked out, for example in a cinema.

A szótár utolsó részében (121–143) a szerző által felhasznált forrásokat tekintheti meg az olvasó.

Összegzés

Uricska Erna *COVIDictionary 2.0* című szótára tanulságos olvasmányként szolgálhat mindazok számára, akiket érdekel a nyelvészet – azon belül a virolingvisztika –, de azok számára is, akik angolul tanulnak. A szerző alapos munkájának köszönhetően hatalmas mennyiségű anyagot gyűjtött össze, amely alkalmas lehet arra is, hogy további tanulmányok, kutatások alapjául szolgáljon. A szótár felépítése tiszta, esztétikus, szövege könnyen olvasható, a magyarázatok és jelek pedig világosak, könnyen értelmezhetőek. Uricska Ernának, Molnár Katalinnak, Timár Andrásnak és mindenkinek, aki hozzátett a szótár létrejöttéhez csak gratulálni lehet. A szerző további munkájához sok kitartást, egészséget és kreatív ötleteket kívánok!

Irodalom

Balázs Géza (2020): A koronavírusról szóló beszéd (nyelv és folklór). In: *Globális kihívás – lokális válaszok. A koronavírus (Covid19) gazdasági és társadalmi összefüggései és hatásai*. Szerk. Kovács László. Szombathely: Savaria University Press, 229–240.

Csóka Erik (2021): Az első „karantén” angol szótáráról. In: *Online oktatás – kontaktoktatás. Edukációs folyamatok és a Covid19*. Szerk. Istók Béla – Simon Szabolcs. Komárom: Selye János Egyetem, 83–89.

Istók Béla – Lőrincz Gábor (2020): A virolingvisztika részterületei. In: *12th International Conference of J. Selye University. Language and Literacy Section. Conference Proceedings*. Ed. Simon Szabolcs. Komárom: J. Selye University, 83–92. <https://doi.org/10.36007/3761.2020.83>

Istók, Béla – Lőrincz, Gábor (2021a): Virolinguistics: Introduction to the Study of the Coronavirus Language. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 13/2, 93–111. <https://doi.org/10.2478/ausp-2021-0015>

Istók Béla – Lőrincz Gábor (2021b): A társadalmi változás nyelvi aspektusai. *Magyar Nyelv*, 117/1, 101–104.

Istók, Béla – Lőrincz, Gábor – Tóth, Szilárd Tibor (2022): Semantics of the virolect with particular regard to the Hungarian language. *Vestnik ugrovedenia = Bulletin of Ugric Studies*, 12/1, 48–56. <https://doi.org/10.30624/2220-4156-2022-12-1-48-56>

Istók Béla – Lőrincz Gábor – Török Tamás szerk. (2022): *A virolingvisztika és viroszemiótika aktuális kérdései*. Komárom: Selye János Egyetem. https://pf.uj.s.sk/documents/books/Virolingvisztika.pdf?fbclid=IwAR29U_dpwFpsN4iGo2U2pQL8Gf4dZgFI18d0sApbl-N0f8qAipV9bBBq0x0%C2%A0 (2023. 04. 07.)

Uricska, Erna (2021): *COVIDictionary. Words and phrases related to the global pandemic*. Budapest: Rejtjel Kiadó.

Uricska, Erna (2023): *COVIDictionary 2.0. New words and phrases related to the global pandemic*. Budapest: Smaragd Kiadó.

Uricska Erna – Barnucz Nóra (2022): Az angol vírusnyelv és feldolgozásának lehetőségei az angolórán. In: *A virolingvisztika és viroszemiótika aktuális kérdései*. Szerk. Istók Béla – Lőrincz Gábor – Török Tamás. Komárom: Selye János Egyetem, 62–68.

Veszelszki Ágnes (2020): *Karanténszótár. Virális tartalom*. Budapest: Inter-IKU.

Veszelszki Ágnes (2022): *Karanténszótár 2. Kor- és kórdokumentum*. Budapest: Anyanyelvápolók Szövetsége.